

GABRIEL SZAJNA

ORCID: 0000-0002-6934-4229

Między sportem a sztuką

Sylwetka Wiktorii Goryńskiej

W żywiole sportowym znaleźli niezliczone
momenty godne utrwalenia

Jan Parandowski

Kreatywność, w personalistycznym rozumieniu, dotyczy twórczości i dzieła „zewnętrznego”¹ artysty jako twórcy sztuki; naukowca; projektanta; oraz pozostałych twórców kultury i cywilizacji. Szczególną postacią twórczości jest autokreacja – osobowe samodoskonalenie człowieka. Analiza tego zagadnienia została odniesiona do postaci Wiktorii Goryńskiej. To po części studium przypadku, interpretacja faktów historycznych oraz wykorzystanie treści literatury przedmiotu². W przypadku Goryńskiej aktywność sportowa jest formą autokreacji, jej twórczość artystyczna natomiast to kreowanie „na zewnątrz”, co nie wyklucza samorealizacji i rozwoju osobowego. Obie te formy są różnymi postaciami autoekspresji, definiowania się w sferze kultury i humanistyki. Pojawienie się tematu sportowego w sztuce nowożytnej nastąpiło w połowie XIX wieku, kiedy sport zaczął odgrywać znaczącą rolę w przemianach cywilizacyjno-społecznych i kształtowaniu się nowej obyczajowości. W malarstwie, grafice i rzeźbie objęto szerokim nurtem tę tematykę. W Polsce wielu artystów, szczególnie w okresie dwudziestolecia międzywojennego, zajmowało się wspomnianymi motywami. Wśród nich byli: Leon Chwistek, Tytus Czyżewski, Waław Borowski, Roman Kramsztyk, Ludomir Ślędziński, Leon Dołżycki, Władysław Skoczylas, Waław Piotrowski, Janina Konarska oraz Wojciech i Juliusz Kossakowie³. W latach 1912–1948 przeprowadzono olimpijskie konkursy literatury i sztuki wraz z igrzyskami olimpijskimi. Obejmowały one współzawodnictwo w wielokrotnie zmienianych programem dziedzinach twórczości artystycznej np.: utwory epickie prozą, poezję, malarstwo, rysunek, grafikę, rzeźbę, architekturę i muzykę. Mimo podjętych prób nie przyjęły się konkursy w dziedzinie dramatu i choreografii. Inicjatorem wymienionych konkursów był Pierre de Coubertin, który w 1906 roku doprowadził do zwołania w Paryżu konferencji konsultacyjnej w sprawie literatury, sztuki i sportu⁴. W 1949 roku, w Rzymie na 43. sesji Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego przegłosowano

Wiktor Goryńska, *Florecistka* – autoportret, 1932–1935, drzeworyt, bibuła, 9,2 × 11,1 cm, Muzeum Narodowe w Warszawie, fot. M. Kwiatkowska

likwidację olimpijskich konkursów literatury i sztuki⁵. MKOl postanowił je przywrócić w 1952 roku, ale przewodniczący Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego Sigfrid Edström uznał organizację konkursu sztuki na Igrzyskach Olimpijskich w Helsinkach za niemożliwą do realizacji⁶.

Po raz pierwszy polscy artyści wzięli udział w olimpijskich konkursach sztuki w 1924 roku. Wyróżnienia otrzymali m.in.: Karol Szymanowski i Olga Boznańska. Nagrodzono medalami dzieła literatury: Kazimierza Wierzyńskiego tom wierszy *Laur Olimpijski*, Jana Parandowskiego powieść *Dysk Olimpijski* i Jarosława Iwaszkiewicza wiersze *Ody Olimpijskie*. Przetrwały one próbę czasu i stanowią do dziś trwałe pozycje w polskiej literaturze. W malarstwie, rzeźbie i grafice nagrody otrzymali: Władysław Skoczylas za cykl akwarel *Łucznik II*, *Łucznik III*, Józef Klukowski za płaskorzeźbę w granicie *Wieńczenie zawodnika*, Janina Konarska za drzeworyt *Narciarze*, Stanisław Ostoja-Chrostowski za drzeworytniczy projekt *Korweta na pełnym morzu* oraz Zbigniew Turski w muzyce za *Symfonię Olimpijską*. Do tego grona dołączył Adam Morcziński, wyróżniony w 1948 roku w Londynie za 8 grafik sportowych. Związki sportu ze sztuką pozostają w Polsce w kręgu zainteresowań naukowców. Interesujące badania poświęcone tej tematyce publikowali: Krzysztof Zuchora, Wojciech Lipoński⁷,

1 S. Kowalczyk, *Człowiek w myśli współczesnej*, Warszawa 1990, s. 377–444.

2 J. Krippendorff, *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*, Sage 2004; Thousand Oaks, Skinner J., Edwards A., Corbett B, *Research methods for sport management*, London – New York 2015, s. 116–133.

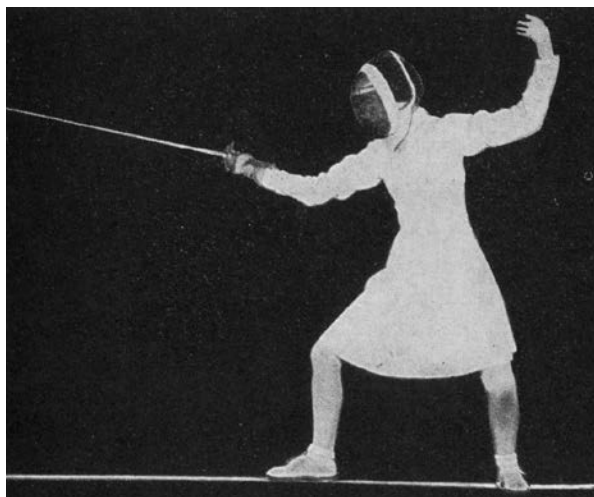
3 W. Lipoński, *Sport, Literatura, Sztuka*, Warszawa 1973, s. 298–302.

4 W. Lipoński, *Humanistyczna Encyklopedia Sportu*, Warszawa 1989, s. 235.

5 Sigfrid Edström jako członek MKOl w 1935 roku zaprezentował pogląd, że konkursy sztuki są sprzeczne z duchem i literą amatorsztwa olimpijskiego, ponieważ uczestniczący w nich artyści są zawodowcami.

6 Tamże, s. 237.

7 W. Lipoński, *Nie za drzeworyt a za akwarele. Medal Władysława Skoczylasa*, „Dysk Olimpijski”, 1969, nr 2.

Wiktoria Goryńska, *Postawa szermiercza*,
źródło: *Szermierka, łucznictwo, strzelanie*, Warszawa 1935

Maciej Łuczak⁸, Maria Rotkiewicz⁹, Agnieszka Wagner¹⁰, Katarzyna Kulpińska¹¹; Józef Czaboćko prezentował symbiozę sztuki ze sportem¹², a Anna Pawlak zagadnienie to omówiła w rozdziale *Sport i sztuki plastyczne*¹³.

Wiktoria Julia Jadwiga Goryńska, urodzona 6 lipca 1902 roku w Wiedniu, była znaną polską graficzką okresu międzywojennego. Była jedyną córką Ottona Maksymiliana i Stanisławy z Markheimów. Rodzina, o dużych tradycjach inteligenckich, związana była z Wiedniem. Jej ojciec, znany publicysta, współpracował z prasą wiedeńską i polską. Matka zajmowała się dziennikarstwem, pisała felietony do prasy kobiecej. Wiktoria dzieciństwo spędziła w Anglii¹⁴, następnie do 1918 roku mieszkała w Wiedniu. W 1920 roku rodzina Goryńskich przeniosła się do Warszawy i zamieszkała na Żoliborzu. Wykształcenie Wiktorii w Wiedniu obejmowało kursy w Kunstgewerbeschule i Graphische Lehr- und Versuchsanstalt (w latach 1914–1918), następnie odbyła praktykę drukarską w Anglii. Studiowała w Szkole Malarstwa i Rysunku Konrada Krzyżanowskiego (w latach 1920–1921) i prywatnie w Berlinie, a następnie w Szkole Sztuk Pięknych w Warszawie (1923–1927) u Władysława Skoczylasa. Studia w pracowni profesora Skoczylasa miały szczególnie wpływ na dalszy wybór kierunku artystycznego

– grafiki. Zainteresowała się drzeworytem, który w okresie międzywojennym przeżywał swoisty renesans w sztuce europejskiej. Goryńska zajmowała się drzeworytem sztorcowym, barwnym i ręcznie kolorowanym oraz linorytem, który w Polsce wyznaczał tzw. „styl narodowy”. Wstąpiła do Stowarzyszenia Polskich Artystów Grafików „Ryt”, ugrupowania artystycznego okresu Polski międzywojennej.

Twórczość artystyczna obejmowała okres 13-letni, Goryńska pozostawiła po sobie dużo prac graficznych oraz rysunków. W okresie do 1939 roku w jej dorobku było ponad 100 grafik. Wśród prac, które stworzyła do wybuchu wojny, poza tymi z dziedziny portretu czy motywów sportowych, były grafiki o tematyce religijnej (*Madonny*), fantastycznej (*Czarownice*) czy architektonicznej (seria krajobrazów miast włoskich i Lwowa). Jej studia o tematyce animalistycznej były niezwykle oryginalne, zwłaszcza poświęcone kotom (*Senny kot*, *Ruda angora*, *Kot ironiczny*). Większość grafik artystka wykonała w linorycie lub drzeworycie barwnym, naśladując japoński rysunek tuszem lub akwarelę. Prace emanują prostotą, oszczędną formą i wdziękiem kompozycji. Zgodnie z ideałami epoki artystka zajmowała się także grafiką użytkową, wykonała ilustracje książkowe i prasowe, opracowała układy typograficzne, liternictwo i ekslibrisy. Z twórczością artystyczną oryginalnie łączyła swoją pasję i zainteresowanie tematyką sportową, szczególnie szermierką¹⁵. Wykonała portrety ówczesnych fehmistrzów: Tadeusza Friedricha, Adama Papée i Władysława Segdy oraz instruktażowe sylwetki szermiercze, które znajdowały się w przedwojennych salach szermierczych; niestety portrety te nie zachowały się.

Goryńska była artystką, ale należy podkreślić, że sport i działalność społeczna, określana jako służba obywatelska, wypełniały istotną część jej życia. Opisywano ją jako kobietę nowoczesną i aktywną, o czym świadczy jej pasja sportowa związana z szermierką, dyscypliną uważaną wówczas za sport zarezerwowany wyłącznie dla mężczyzn. W niepodległej Polsce to jedna z pionierek propagujących udział kobiet w ćwiczeniach sportowych. Wynikało to z jej wcześniejszych zainteresowań pływaniem, narciarstwem i szermierką, z czasów gdy mieszkała w Wiedniu i Berlinie. Występowała jako zawodniczka w barwach stołecznego klubu sportowego „Warszawianka”, jednego z nielicznych, który prowadził sekcję szermierczą dla kobiet. W latach 1929–1939 z powodzeniem walczyła w szermierczych turniejach i mistrzostwach. Reprezentowała Polskę w mistrzostwach Europy w szermierce, które rozegrano w 1934 roku w Warszawie¹⁶. Udział w mistrzostwach poprzedziło zgrupowanie polskich reprezentantek w Centralnym Instytucie Wychowania Fizycznego

8 M. Łuczak, *Zwiazki szermierki ze sztuką w Polsce* w: *Wkład nauk humanistycznych do wiedzy o kulturze fizycznej*, t. I, red. T. Rychta i J. Chelmecki, Warszawa 2003, s. 151–153; Warszawa PTNKF- Sekcja Hist. WF 2003, s. 169–173.

9 M. Rotkiewicz, *Początki szermierki kobiet w Polsce do 1939 roku*, „Sport Wyczynowy”, 1988, nr 2–3, s. 67–69.

10 A. Wagner, *Wiktoria Goryńska 1902–1945 w: Słownik biograficzny wychowania fizycznego i sportu*, „Wychowanie Fizyczne i Sport”, 2003, nr 1, s. 151–153.

11 K. Kulpińska, *Sport w grafice polskich artystek w dwudziestolecie międzywojennym*, Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo XLV, Toruń 2014.

12 J. Czaboćko, *Symbioza sztuki ze sportem*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, 2009, nr 583.

13 A. Pawlak, *Sport i sztuki plastyczne*, w: *Kultura Fizyczna – Sport*, red. Z. Krawczyk, Warszawa 1997, s. 323–234.

14 W. Borowy, *Wspomnienie o Wiktorii Goryńskiej*, „Tygodnik Powszechny”, 1950 nr 21–22, s. 7.

15 W dorobku poświęconym tej tematyce artystka pozostawiła prace: *Ćwiczy szermierze*, *Floreistki*, *Floreistki węgierskie*, *Madonna szermierzy*, *Spotkanie szermiercze*, *Szermierz*, *Głowa szermierza*, *Portret Państwa Szombathely*, jednak większość tych prac w czasie II wojny światowej uległa zniszczeniu.

16 „Przegląd Sportowy”, 1934, nr 44, s. 2; nr 48, s. 6.

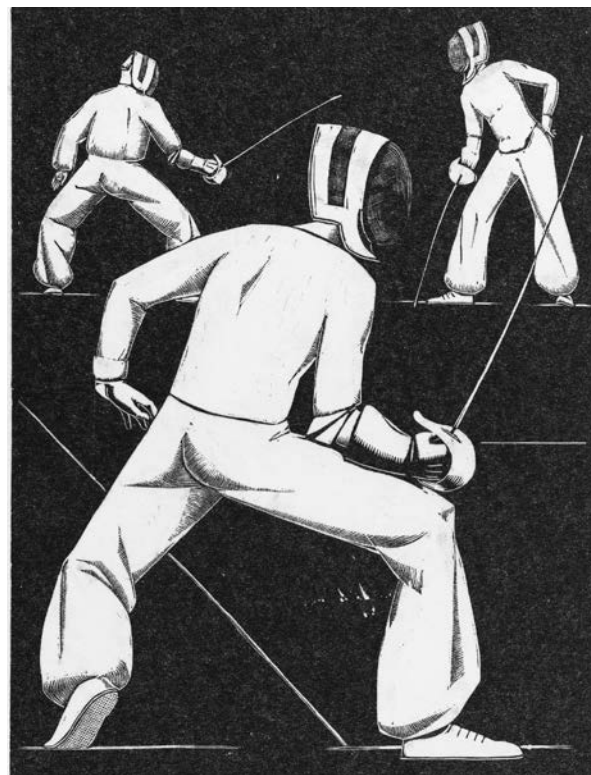
w Warszawie, które prowadzili fehmistrzowie: Bela Szombathely i Leon Koza-Kozarski¹⁷. W 1937 roku, w rozegranym turnieju floretowym pań o „Puchar Wędrowny Polskiego Związku Szermierczego” zajęła trzecie miejsce¹⁸.

Będąc zawodniczką, działała jednocześnie na rzecz promocji szermierki w Polsce. Była członkiem zarządu Polskiego Związku Szermierczego, komisji dyscyplinarnej, propagandowej i sportowej. W latach 1934–1936 przewodniczyła nowo utworzonemu referatowi do spraw kobiecych, dzięki któremu zorganizowano w klubach szermiercze grupy dziewcząt. Zawodniczki otoczono wszechstronną opieką i ściśle współpracowano z ośrodkami szermierzymi w kraju. W Polsce ukończyła pierwszy kurs sędziowski i była jedną z trzech kobiet posiadających uprawnienia szermiercze. Była też współautorką pierwszego polskiego podręcznika szermierki dla kobiet (opracowała projekt okładki, tekst i ilustracje do IV rozdziału). Książka dotycząca grupy „sportów bojowych”, ukazała się w 1935 roku w serii: *Wychowanie Fizyczne Kobiet*, jako polska bibliografia poświęcona sportom walki pt. *Szermierka, łucznictwo, strzelanie*, pod redakcją Kazimierzy Muszałówny i Eleonory Reicher¹⁹. We wstępie Goryńska pisała:

szermierka pań różni się zasadniczo od szermierki panów. O ile w tej ostatniej najważniejszą rzeczą jest walka i zwycięstwo, zawsze jednak podług przyjętych zasad, o tyle w walkach pań estetyka powinna być uważana za czynnik równorzędny, a w początkach nawet za najważniejszy. Szermierka pań, prowadzona na właściwym poziomie, ma wiele pokrewieństwa z klasycznym baletem: tak samo zawsze powinna być niewidoczna, przejawiając się tylko w formie i sprężystości i zwinności ruchów; tak samo każdy ruch, choćby pozornie gwałtowny, zatrzymuje się w ściśle określonych granicach; tak samo całość powinna wywierać wrażenie lekkości, a wysiłek być niezauważalny i widoczny tylko dla fachowca²⁰.

Dodatkowo zamieściła rysunki i zasady regulaminowe oraz wskazówki metodyczne dla ćwiczących. Publikacja wydana przez Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego była pierwszą, którą adresowano do nauki szermierki dla kobiet.

W latach trzydziestych Wiktoria Goryńska wykonała swój autoportret w stroju florecistki. Na pierwszym planie, w czerni, postać Wiktorii Goryńskiej przygotowującej się do pojedynku szermierczego. Wykonuje ona rycerskie przywitanie określone w szermierce jako *Salute*. Na jej prawej

Wiktoria Goryńska, *Szermierze*, 1932–1935, drzeworyt, bibuła, 37,4 × 26,6 cm, Muzeum Narodowe w Krakowie

ręce widoczna długa rękawica szermiercza z florem o uchwycie włoskim, lewa ręka obejmuje maskę szermierczą. Postacie drugoplanowe to walczący szermierze w pełnej gracji i estetyce ruchu.

Jednym z dzieł Goryńskiej o tematyce sportowej jest drzeworyt z 1934 roku pt. *Szermierka*, utrzymany w czerni i bieli. Na pierwszym planie widzimy dwie kobiety obserwujące z balkonu pojedynek (jedną z nich prawdopodobnie jest Wiktoria trzymająca w ręce rylec). W oddali siedzą kibice oraz widoczny jest pies. W oświetlonej centralnej części planszy szermierczej dostrzegamy dwie postacie w estetycznie ustawionych pozach szermierzyczych. Ten dynamiczny pojedynek na szpady obserwuje i rozstrzyga sędzia znajdujący się pośrodku walki.

Dla kobiet szermierka na florety była swego rodzaju sztuką, zwracano uwagę na elegancję ruchu, szybkość, pomysłowość akcji oraz precyzję w prowadzeniu broni szermierczej. Oceniano również piękny styl i wdzięk, zewnętrzną formę walki szermierczej oraz postawę, technikę i wygląd estetyczny. Wizerunek pań na planszach określał strój szermierzyczy. Na początku lat dwudziestych kobiety ubierały się w sukienki z mocnej satyny, białe lub czarne. W późniejszych latach obowiązywały białe, obcisłe bluzy szermiercze zapinane z boku na metalowe guziki, a do tego białe spodnie, długie, wiązane w kostkach lub krótkie, zapinane pod kolanem. W latach trzydziestych obowiązywały krótkie spódniczki do kolan oraz takiej samej barwy pończochy i skórkowe pantofle na gumie. Zarząd Polskiego Związku Szermierczego precyzował wytyczne ubioru dla pań: *Ze względu*

17 „Przegląd Sportowy”, 1934, nr 40, s. 5.

18 M. Rotkiewicz, *Początki szermierki kobiet w Polsce do 1939 roku*, „Sport Wyczynowy”, 1988, nr 2–3, s. 67–69.

19 *Podręcznik dla pań* został wydany w 1935 roku przez Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego.

20 J. Dymecka, W. Goryńska, J. Kurkowska-Spychajowa, J. Lewandowska, W. Strzeżewska-Sałażyńska: *Szermierka, łucznictwo, strzelanie*, Warszawa 1935, s. 3–4.

Wiktoria Goryńska, *Szermierz*, 1934, drzeworyt, 25,1 × 30,4 cm, Muzeum Narodowe w Krakowie

Wiktoria Goryńska, *Florecistki węgierskie*, 1934, drzeworyt, bibuła, 24,9 × 18,8 cm

estetycznych spódniczka i strój biały są najodpowiedniejsze. Przy tym spodnie oraz pończochy tego samego koloru, materiału i długości co spódniczka są przepisową i obowiązującą częścią stroju²¹. W latach tych Goryńska wykazywała dużą aktywność publicystyczną, pisała artykuły sportowe dla pań. Zwracała w nich uwagę na niedostateczną ilość treningu, który ograniczała praca zawodowa, małą popularność tej dyscypliny oraz niewielką liczbę kobiet ćwiczących szermierkę w kraju. W zamieszczanych tekstach propagowała piękno i estetykę szermierki dla pań²². Zachowała się fotografia, która przedstawia Goryńską w klasycznej pozycji szermierczej. Postać z floretem w prawej ręce i maską szermierczą na głowie trudno rozpoznać. Widzimy statyczną sylwetkę w bieli pełną patosu, która na czarnym tle ucieleśnia w reminiscencji rycerskości. Wiktoria w ubiorze szermierczym kreuje swój wizerunek nowoczesnej, energicznej i pewnej siebie kobiety okresu międzywojennego.

Utrzymany w czerni i bieli drzeworyt Goryńskiej pt. *Szermierze* oparty jest na studium trzech postaci w charakterystycznych postawach szermierczych. Na pierwszym planie widzimy dynamiczną postawę szermierza w białym stroju, który staje do pojedynku. W prawej dłoni utrzymuje szablę ustawioną w pozycji terza. W tle rozgrywa się pojedynek dwóch szablistów, wyczekujących na moment wykonania błyskawicznej riposty. Drzeworyt Goryńskiej *Szermierz* charakteryzuje postawę szermierza szablisty. Precyzyjne ustawienie dłoni do cięcia szablą świadczy o doskonałej znajomości kunsztu szermierczego przez artystkę. Ostre rysy twarzy postaci w czerni wyrażają koncentrację i skupienie. Maski odsłaniają twarz doskonale odzwierciedlającą stan emocjonalny w trakcie pojedynku na szable. Drzeworyt *Florecistki węgierskie* z 1934

roku przedstawia dwie zawodniczki w białych strojach szermierczych, przygotowujące się w rytualnych gestach do pojedynku (assaut). Stojąca zawodniczka zakłada rękawicę, a jej floret o włoskim uchwycie przytrzymuje prawe przedramię. Druga sportsmenka, klęcząc, obejmuje prawą dłoń maskę, w lewej trzyma rękawicę z floretem o uchwycie francuskim. Ułożenie jej ramion zbliżone jest do klasycznej pozy szermierczej, którą cechuje gracia i elegancja. W oddali rozgrywa się emocjonujący pojedynek szermierczy (assaut) w wykonaniu kobiet, który rozstrzygają sędziowie w czerni. Na końcu planszy szermierczej zawodniczki obserwują rozgrywaną walkę na florety. Pchnięcie floretem i ruch cięcia w desce drzeworytniczej wymagają zbliżonego kunsztu śmiałej, szybkiej decyzji oraz wykonania dokładnego ruchu i precyzji. Głównym nurtem działalności Goryńskiej była jednak praca artystyczna. W 1929 roku została członkiem Stowarzyszenia Polskich Artystów Grafików „Ryt”, następnie sekretarzem i od 1939 roku wiceprezesem zarządu Związku Polskich Artystów Grafików. Organizowała wystawy polskiej sztuki za granicą. Dla Polonii amerykańskiej, w polskim radiu, przygotowywała angielskojęzyczne audycje popularyzujące sztukę. Redagowała katalogi przeznaczone na wystawy polskiej sztuki za granicą²³. Do prasy zagranicznej pisała felietony, recenzje z krajowych wystaw i wiadomości o polskim życiu artystycznym²⁴. Jej prace i projekty cieszyły się uznaniem, doceniano profesjonalny warsztat i kulturę artystyczną. Brała udział w wystawach polskiej grafiki w kraju i za granicą np.: Tokio (1930), Lyon (1930), Międzynarodowa Wystawa Pięknej Książki w Paryżu (1931), Międzynarodowa Wystawa Sztuki Religijnej w Padwie (1931). Uczestniczyła w wystawach we Francji (1933–1935), Niemczech (1935–1936), Kanadzie

21 M. Rotkiewicz, „Początki szermierki kobiet w Polsce do 1939 roku”, „Sport Wyczynowy”, 1988, nr 2–3, s. 67–69.

22 W. Borowy, *Wspomnienie o Wiktorii Goryńskiej*, „Tygodnik Powszechny” 1950, nr. 21/22. W tekstach pisanych przez swoją matkę: *Wnioski z szermierczych Mistrzostw Europy*, *Szermierka w szkole*, *Florecistki w Warszawie*, autorka zamieściła liczne rysunki, które jednak nie przetrwały do dnia dzisiejszego.

23 Tłumaczyła teksty np. *The Nazi Kultur in Poland*, w czasie okupacji przygotowywała z matką słownik polsko-niemiecki.

24 Pisała do następujących czasopism: „The Studio”, „Times”, „The Print Collector’s”, „Quarterly Le Fleuron”, „Maso Finiguerra”, „Jahrbuch d. Gutenberg-Gesellschaft” i polskiej, przeznaczonej dla zagranicy „Warsaw Week”, „La Femme Polonaise”.

(1931) i Ameryce Południowej (1932). Otrzymała nagrody na wystawach: Salon Grafiki Polskiej, Polska Sztuka Kościelna, I Międzynarodowej Wystawie Drzeworytów w Warszawie oraz „Maria Vergine Vista dalla Donna” we Florencji (1934) i Międzynarodowej Wystawie Sztuki i Techniki w Paryżu (1937)²⁵. Tworzyła także drobne drzeworytnicze karty okolicznościowe. Zajmowała się grafiką książkową: w 1926 roku wykonała ilustracje do *Staroduńskiej legendy*, w 1931 do wierszy Heinricha Heinego, w 1938 roku ilustrowała *Traktat o czyszczeniu św. Katarzyny Genueskiej*. Interesowała się literaturą, projektowała układy typograficzne, tworzyła wiele ekslibrisów. Prace artystki zakupiono do zbiorów państwowych w Polsce, Anglii i Ameryce. W 1934 roku muzeum w Orleanie nabyło cykl jej prac ilustrujących żywot Joanny d'Arc. Była wielką patriotką i walczyła jako żołnierz Armii Krajowej. W czasie II wojny światowej ograniczyła swoją aktywność artystyczną i sportową. Od września 1939 roku do Powstania Warszawskiego, pod pseudonimem „Leti”, pracowała w Warszawie przy nasłuchu radiowym. Przygotowywała serwis radiowy dla *Biuletynu Informacyjnego* i oddziałów Armii Krajowej, które działały w dzielnicy Żoliborz²⁶. We wrześniu 1944 roku, po upadku Powstania Warszawskiego, wraz ze swoją matką trafiła do przejściowego obozu w Pruszkowie. Następnie obydwie zostały przewieziane do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück. Wiktoria zmarła w obozie, w marcu 1945 roku, a jej matka w tym samym roku, już po wyzwoleniu obozu, w trakcie podróży do Szwecji. Dla współczesności Wiktoria Goryńska pozostawiła wspaniałe grafiki, które są świadectwem jej artyzmu, wrażliwości estetycznej i temperamentu właściwego osobie, której pasją jest sport. Była wybitną przedstawicielką świata polskiej kultury, patriotką i sportswomenką. Aktywnie działała na rzecz dobra publicznego i potrafiła łączyć sztukę ze sportem. W grafice reprezentowała nadrzędny, autoteliczny cel artystyczny. Wiktoria Goryńska w pełni wykorzystała autokreację swojego wizerunku, łącząc sport z twórczością artystyczną.

Słowa kluczowe: Wiktoria Goryńska, autokreacja, szermierka, sztuka w sporcie

GABRIEL SZAJNA

Between sport and art. Presenting Wiktoria Goryńska

Summary

The aim of this article is to show a theoretical perspective of humanistic anthropology of sport. It discusses the self-creation of Wiktoria Goryńska's personality

and her artistic work. The text looks at the symbiosis of art and sport, using a case study, an analysis of historical facts, a comparative method and an analysis of the literature on the subject. Presenting Goryńska in the sphere of her self-expression in art and sport proves that she was extremely active socially, pursuing the common good. She is an outstanding figure in Polish culture.

Key words: Wiktoria Goryńska, self-creation, fencing, sport, art

Bibliografia

- Bartoszewski W., *Doświadczenia lat wojny 1939–1945*, Array, Warszawa 2007.
- Borowy W., *Wspomnienie o Wiktorii Goryńskiej*, „Tygodnik Powszechny”, nr 21–21, Kraków 1950.
- Borzęcki B., *Białą bronią urzeczeni*, Polski Związek Szermierczy, Warszawa 1994.
- Cynarski W.J., Szajna G., *Wiktoria Goryńska – polska sportswomenka i artystka (1902–1945) w: Z dziejów kultury fizycznej Polski oraz wybranych regionów i mniejszości narodowych*, red. J. Dżereń, SWPW, Płock 2011.
- Cynarski W.J., Szajna G., *Z dziejów szermierki w Polsce – Szkoła Michała Starzewskiego w: T. Socha, B. Szade red., Sporty indywidualne w teorii i praktyce*, Zeszyty Metodyczno-Naukowe AWF, nr 32, Katowice 2012.
- Czaboćko J., *Symbioza sztuki ze sportem*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 583, Szczecin 2009.
- Dymecka J., Goryńska W., Kurkowska-Spychajowa J., Lewandowska J., Strzeżewska-Sałażyńska, *Szermierka, łucznictwo, strzelanie*, Warszawa 1935.
- Kulpińska K., *Sport w grafice polskich artystek w dwudziestoleciu międzywojennym*, Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo XLV, Acta Universitatis Nicolai Copernici, Toruń 2014.
- Kulpińska K., *Autoportret artystki w polskiej grafice na tle wizerunków własnych graficzek europejskich i amerykańskich z lat dwudziestych i trzydziestych XX wieku*, Zakład Historii Sztuki Nowoczesnej, Zabytkoznawstwo i Konserwatorstwo, UMK, Toruń 2016.
- Kulpińska K., *Matryce, odbitki – ślady kobiet. Polskie graficzki i ich twórczość w dwudziestoleciu międzywojennym*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2017.
- Lipoński W., *Nie za drzeworyt a za akwarele. Medal Władysława Skoczylasa*, „Dysk Olimpijski”, nr 2, Warszawa 1969.
- Lipoński W., *Sport, Literatura, Sztuka, Sport i Turystyka*, Warszawa 1974.
- Lipoński W., *Humanistyczna Encyklopedia Sportu, Sport i Turystyka*, Warszawa 1989.
- Łuczak M., *Związki szermierki ze sztuką w Polsce w: Rychta T., Chelmecki J., Wkład nauk humanistycznych do wiedzy o kulturze fizycznej*, t. I, Warszawa 2003.
- Pawlak A., *Sport i sztuki plastyczne*, w: *Kultura Fizyczna-Sport*, red. Z. Krawczyk, Warszawa 1997.
- Rotkiewicz M., *Początki szermierki kobiet w Polsce do 1939 roku*, „Sport Wyczynowy”, nr 2–3, Warszawa 1988.
- Wagner A., *Wiktoria Goryńska 1902–1945 w: „Wychowanie Fizyczne i Sport”*, nr 1, Warszawa 2003.
- Zabłocki W., *Cięcia prawdziwą szablą*, Sport i Turystyka, Warszawa 1989.

25 A. Wagner, *Wiktoria Goryńska 1902–1945*, „Wychowanie Fizyczne i Sport”, 2003, nr 1, s. 151–153.

26 Ważny dla niezakłóconego funkcjonowania pisma serwis radiowy przygotowywała dla *Biuletynu Informacyjnego* znana artystka graficzna, słuchająca przez całą okupację audycji radiowych w kilku językach w willi swych rodziców na Żoliborzu. Por.: W. Bartoszewski, *Doświadczenia lat wojny 1939–1945*, Array, Warszawa 2007.